ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS
KSZTAŁCENIE POLONISTYCZNE CUDZOZIEMCÓW 16, 2008

TEKSTY A SPRAWNOŚCI MÓWIENIA I ROZUMIENIA ZE SŁUCHU

https://doi.org/10.18778/0860-6587.16.06

Małgorzata Dawidziak-Kładoczna
Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

WIERSZE I PIOSENKI W NAUCZANIU DZIECI JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO[1]

WSTĘP

W nauczaniu dzieci jpjo warto wykorzystać ich naturalne predyspozycje rozwojowe, w tym predyspozycje rytmiczne. W tym celu na zajęciach można wprowadzać wierszyki, piosenki, zagadki i rymowanki, które zaliczam do technik zabawowych, będących zarówno formą naturalnej rozrywki, jak i formą nauki oraz pracy (Markowski 2001, s. 55). Pod pojęciem zabawy, zgodnie z definicją zaproponowaną przez Teresę Siek-Piskozub (1995), rozumiem sposoby postępowania charakterystyczne dla dzieci. Najważniejszą zaś cechą zabawy jest „odmienność od zwykłego poważnego życia, a także ograniczoność w czasie i przestrzeni" (Siek-Piskozub 2001, s. 33).

Główne zalety wynikające z korzystania z wierszyków i piosenek w nauczaniu dzieci jpjo to:

1. Ułatwienie opanowania umiejętności językowych (np. wymowy, dzięki takim elementom omawianych tu tekstów, jak: rytm, rym, melodia i takt) oraz przyswojenia systemu językowego (głównie leksyki).

[1] Artykuł jest wynikiem doświadczeń zgromadzonych we Wrocławskiej Szkole Międzynarodowej (WIS – Wroclaw International School), w której pracowałam jako lektorka języka polskiego jako obcego. Materiały zamieszczone i omówione w niniejszym tekście wykorzystywałam w grupach dzieci od 7. do 12. roku życia. Uczniowie pochodzili głównie z Europy (Niemiec, Francji, Belgii, Słowacji, Danii, Norwegii) oraz z Azji (Japonii i Korei) i dopiero rozpoczynali naukę języka polskiego. Na zajęciach z uczniami wykazującymi inną niż zerową znajomość języka polskiego (były to przede wszystkim dzieci z rodzin polskich, których rodzice po kilkuletnim pobycie za granicą wrócili do Polski, oraz rodzin, w których jedno z rodziców było pochodzenia polskiego) realizowałam inny materiał nauczania. Dzieci, oprócz języka ojczystego, znały język angielski od stopnia podstawowego do zaawansowanego. Lekcje w WIS, poza językiem polskim (który odbywa się w wymiarze dwóch godzin lekcyjnych w tygodniu), obejmują intensywną naukę języka angielskiego oraz typowe przedmioty szkolne (m. in. matematykę, geografię, wychowanie muzyczne) prowadzone w języku angielskim. Specyfiką szkoły jest rotacyjny charakter, tzn. że uczniowie, w zależności od planów (głównie zawodowych) rodziców, mogą rozpocząć lub zakończyć naukę w placówce w trakcie trwania roku szkolnego.

2. Ułatwianie procesu dydaktycznego (motywacja do działania, aktywizacja, pozytywny stosunek do nauczanego przedmiotu).

3. Rozwijanie zdolności artystycznych (muzycznych, głównie przez śpiew, i aktorskich przede wszystkim za sprawą recytacji).

4. Sprzyjanie wychowaniu społecznemu (rozwijanie interakcji, zaspokajanie potrzeby więzi społecznych, zapewnianie integracji dzieci).

5. Pozytywny wpływ na rozwój osobowości młodego człowieka (zaspokajanie potrzeby dzieci do uznania, samorealizacji, bycia w centrum uwagi i wystąpień publicznych; rozwijanie kreatywności).

Jedną z przyczyn atrakcyjności i skuteczności wierszyków i piosenek w procesie dydaktycznym jest fakt, że wykorzystują one nie tylko bodźce foniczne, ale również wizualne i kinestyczne, co sprzyja multisensorycznej (holistycznej) prezentacji treści kształcących. „Taki kontakt z informacją angażuje uwagę uczniów w większym stopniu niż przekaz jednokanałowy" (Iluk 2002, s. 43). Zmiana kanału percepcji zapobiega także sytuacjom, w których uczniowie odczuwają znużenie i dekoncentrują się. Poza tym, multisensoryczna percepcja materiału może pomóc dzieciom, które cierpią na dysfunkcję któregoś z kanałów percepcyjnych (Iluk 2002, s. 45). Oto przykłady wierszyków i piosenek angażujących różne zmysły oraz wykorzystujących rozmaite rodzaje bodźców i umiejętności:

1. J. Tuwim *Warzywa*, J. Brzechwa *Na straganie*, Dorota Krupa *Kolacja* – zmysły słuchu (słuchanie tekstu czytanego przez nauczyciela lub uczniów albo odtwarzanie np. z płyty CD), wzroku (oglądanie warzyw, owoców i innych produktów spożywczych – autentycznych lub na rysunkach i fotografiach) oraz smaku (degustowanie).

2. Ludwik Jerzy Kern *Piłka*, piosenki: *Stary niedźwiedź mocno śpi* i *Mam chusteczkę haftowaną*, wierszyk o częściach ciała[2] – bodźce słuchowe i ruchowe, czyli słuchanie lub recytowanie czy śpiewanie połączone z zabawami ruchowymi.

3. *Kwiatek*[3], *Ptaszek*[4], *Żabka* (*Rysowane wierszyki*, 2002) – recytacja i rysowanie (są to tzw. rysowane wierszyki).

4. *Pary*[5], *Malowanie pisanek*[6] – recytacja i malowanie.

---

[2] Pokaż, proszę, gdzie masz oko? / Gdzie masz ucho? / A gdzie nos? / Gdzie masz rękę? / Gdzie masz nogę? / Gdzie na głowie rośnie włos? / Daj mi rękę! Zatańcz ze mną! / Kiwnij głową: „tak" i „nie"! / Klaśnij w ręce, hop do góry! / Razem pobawimy się! (Minczakiewicz 2005, s. 24).

[3] W środku koło, na nim płatek, / drugi płatek, trzeci płatek, / czwarty płatek, / jeszcze kreska. / I jest kwiatek. (*Rysowane wierszyki*, 2002, s. 86).

[4] Tekst jest prezentowany w dalszej części artykułu.

[5] Kredki są do malowania, Buty do chodzenia. Klocki są do budowania, Łyżka do jedzenia. / Połącz w pary te przedmioty, / potem otocz pętlą. / Pokoloruj je kredkami / Jak umiesz najpiękniej. (Minczakiewicz 2005, s. 140).

[6] Maluj jajka, / Maluj farbą. / Te na żółto, / Te czerwono. / Te we wzorek, / Te w krateczkę. / Maluj każdą pisaneczkę. / Maluj kropki, / Maluj kreski, / Lila, złote i niebieskie. / Maluj listki i słoneczka, / Gwiazdki, grzybki i kółeczka. / Maluj piękne, kolorowe / barwne wzorki pisankowe. (Minczakiewicz 2005, s. 115).

Wierszyki, piosenki, zagadki i rymowanki sprzyjają zarówno kształceniu rozmaitych sprawności językowych (rozumienia ze słuchu, rozumienia tekstów pisanych, mówienia, pisania), poznawaniu systemu językowego (gramatycznego i leksykalnego), jak i zdobywaniu wiedzy o kulturze. Lektor języka polskiego jako obcego napotyka jednak spore trudności; m. in. brakuje „łatwych tekstów wpadających szybko w ucho obcojęzycznemu dziecku i prostych do przełożenia wierszyków i piosenek"(Krupa 1999, s. 311). Nauczyciel języka polskiego jako obcego ma problemy ze znalezieniem „tekstów poetyckich łatwych do zainteresowania i zrozumienia, nienapominających o nowych i starych kompleksach narodowych" (Krupa 1999, s. 312). W takiej sytuacji należałoby rozważyć napisanie wierszy i piosenek specjalnie przeznaczonych do pracy z cudzoziemcami[7]. Nie jest to jednak zadanie łatwe i możliwe do wykonania w krótkim czasie. Dlatego obecnie trzeba skupić się na umiejętnym wykorzystaniu tekstów już istniejących.

W dalszej części artykułu przedstawię dwa przykładowe konspekty zajęć, podczas których można wykorzystać wierszyki i piosenki jako egzemplifikację omawianych problemów leksykalnych, gramatycznych i komunikacyjnych oraz jako materiał do ćwiczeń takich sprawności językowych, jak: rozumienie ze słuchu, czytanie i czytanie ze zrozumieniem.

KONSPEKTY ZAJĘĆ Z WYKORZYSTANIEM WIERSZYKÓW, PIOSENEK I ZAGADEK NA LEKCJACH JPJO

Temat: **Zdrobniałe nazwy zwierząt** (90 min)

A. Cele zajęć:

1. Przypomnienie poznanych nazw zwierząt.
2. Zapoznanie ze sposobami tworzenia zdrobnień w języku polskim.
3. Kształcenie umiejętności tworzenia zdrobniałych nazw na przykładzie nazw zwierząt.
4. Kształcenie sprawności czytania, rozumienia tekstów, rozumienia ze słuchu, pisania i mówienia.
5. Integrowanie uczniów podczas wspólnego śpiewania.
6. Kształcenie postaw społecznych ucznia w trakcie zajęć w grupie wieloosobowej i zespole dwuosobowym.

B. Metody:

1. Metoda oglądowa – wykorzystanie ilustracji, rysunków i zdjęć oraz nagrania (magnetofonowego lub CD).

[7] Takie utwory powstają na potrzeby logopedii oraz nauczania innych języków obcych (np. francuskiego i niemieckiego).

2. Indukcja logiczna – sposoby tworzenia zdrobnień na podstawie podanych przykładów.
3. Metody praktyczne:
   a) integracja umiejętności językowych – mówienia (czytania) i plastycznych – rysowania;
   b) łączenie umiejętności językowych i muzycznych, czyli śpiewanie.
4. Metoda słowna – praca z tekstem (czytanie, czytanie ze zrozumieniem, słuchanie).

C. Formy pracy:

1. Praca w parach.
2. Praca zbiorowa (z całą klasą).

D. Środki dydaktyczne:

1. Nagranie piosenki *Wlazł kotek na płotek.*
2. Rysunki[8] i zdjęcia przedstawiające zwierzęta.
3. Papier i kredki.
4. Teksty wierszyków: *Co to było?, Ptaszek* i *Żabka* oraz piosenki *Wlazł kotek na płotek.*

E. Scenariusz lekcji:

I. Wprowadzenie do zajęć.

1. Przypomnienie nazw zwierząt. Nauczyciel pokazuje uczniom ilustracje przedstawiające zwierzęta, których nazwy już poznali (np. kot, pies, kura, ptak, ryba, sarna itp.). Uczniowie wypowiadają nazwy i zapisują je na tablicy.

II. Właściwa część lekcji.

1. Prezentacja rysunków przedstawiających duże i małe zwierzątko wraz z podpisami: pies – pies**ek**, ptak – ptasz**ek**, koń – kon**ik**, krowa – krów**ka**, żaba – żab**ka**, sarna – saren**ka**.
2. Wyjaśnienie zasad tworzenia zdrobnień w języku polskim na podstawie przykładów z punktu 1.
3. Ćwiczenie sprawności rozumienia ze słuchu. Nauczyciel dwukrotnie odczytuje uczniom tekst wierszyka *Co to było?* (*Poezja dla dzieci* 1999, s. 202). Uczniowie wpisują w miejsce luk odpowiednie wyrazy.

Przykład:

Świnki (1) *zamiałczały: / Miau! miau!*
... ... (2) *zaszczekały: / Hau! hau!*
... ... (3) *zachrząkały: Chru! chru! /* ... ... (4) *zagruchały: Gru! gru!*
... ... (5) */ milczał, milczał / aż na raz zamyczał: Mu-u-u!*
Niedźwiedź jak się nie napiął / i zapiał: / Ku-ku-ry-ku!
klucz: 1. świnki, 2. krówki, 3. kotki, 4. pieski, 5. gołąbek

[8] W konspektach powołuję się na rysunki i zdjęcia przedstawiane podczas wprowadzania materiału leksykalnego. Nauczyciel może skorzystać wówczas z ilustracji zamieszczonych w różnych podręcznikach do nauki języka polskiego jako obcego. Szczególnie pomocna jest następująca pozycja: Seretny 2006.

4. Co nie pasuje w wierszyku? Uczniowie powinni uświadomić sobie, że tekst jest żartem. Ćwiczenie kształcące sprawność rozumienia tekstów pisanych.

Polecenie: W miejsce luk proszę wstawić wyrazy z ramki, tak aby tekst przestał być żartem.

Przykład:

Kotki zamiałczały: / Miau! miau!
..... zaszczekały: / Hau! hau!
..... zachrząkały: Chru! chru! / ..... zagruchały: Gru! gru!
..... / milczały, milczały / aż na raz zamyczały: Mu-u-u!
..... jak się nie napiął / i zapiał: / Ku-ku-ry-ku!

kotki, świnki, gołąbki, pieski, kogut, krówki

5. Odtworzenie piosenki *Wlazł kotek na płotek.*

Wlazł kotek na płotek i mruga –
Ładna to piosenka, niedługa,
Niedługa, niekrótka, lecz w sam raz,
Zaśpiewaj, koteczku, jeszcze raz.

6. Objaśnienie różnicy między formami: kot, kotek, koteczek i, w miarę potrzeby, treści.
7. Nauka czytania tekstu piosenki (najpierw dzieci czytają na głos indywidualnie, a potem cała klasa chórem).
8. Nauka śpiewania piosenki (zbiorowy i indywidualny śpiew).
9. Nauczyciel recytuje poniższe wierszyki i rysuje do nich ilustrację.

a) *Ptaszek* (*Rysowane wierszyki* 2002, s. 70)
Tutaj główkę ptaszek ma, / tu skrzydła dwa. / Ogonek, oczka, dziób mały, / I już ptaszek jest cały.

b) *Żabka* (*Rysowane wierszyki* 2002, s. 76)
Opodal stawu / wysoka trawka, / a tu na kamieniu / siedzi sobie żabka.

10. Praca w parach. Każda para otrzymuje jeden z poniższych wierszyków. Jeden uczeń odczytuje tekst, drugi uczeń wykonuje do niego rysunek.

III. Podsumowanie i utrwalenie poznanego materiału

1. Ćwiczenie: Proszę uzupełnić.

Przykład:
kura – ***kurka***

..... – myszka małpa – .....
..... – słonik osioł – .....
..... – baranek ryba – .....

IV. Praca domowa

Proszę narysować kota i kotka oraz psa i pieska. Proszę podpisać te rysunki.

Temat: **26 maja – Dzień Matki** (90 min)

A. Cele zajęć:

1. Doskonalenie sprawności czytania i czytania ze zrozumieniem, mówienia (komunikowania się) oraz rozumienia ze słuchu.
2. Kształcenie umiejętności pisania życzeń.
3. Zapoznanie z leksyką związaną z czynnościami domowymi.
4. Doskonalenie umiejętności posługiwania się biernikiem i tworzenia form 3 os. l. poj. czasu teraźniejszego.
5. Poznanie polskiego zwyczaju obchodzenia Dnia Matki.
6. Przypomnienie niektórych nazw zwierząt egzotycznych.
7. Integrowanie uczniów podczas wspólnego śpiewania i recytowania.
8. Kształcenie postaw społecznych ucznia w trakcie zajęć w zespole dwuosobowym.
9. Zwrócenie uwagi na okazywanie szacunku, wdzięczności i miłości matce w dniu jej święta i na co dzień.
10. Przygotowanie laurki z okazji Dnia Matki.

B. Metody:

1. Metoda oglądowa – wykorzystanie ilustracji, rysunków i zdjęć oraz nagrania (magnetofonowego lub CD).
2. Metody praktyczne:
   a) integracja umiejętności językowych – czytania ze zrozumieniem i plastycznych – malowania;
   b) łączenie umiejętności językowych i muzycznych, czyli śpiewanie;
   c) pantomima – integracja umiejętności językowych i teatralnych.
3. Metody słowne:
   a) praca z tekstem (czytanie, czytanie ze zrozumieniem, słuchanie);
   b) opis i pogadanka.

C. Formy pracy:

1. Praca w parach (pantomima).
2. Praca indywidualna (pisanie życzeń, malowanie laurki).
3. Praca z całą klasą.

D. Środki dydaktyczne:

1. Teksty: wiersza *Laurka* oraz piosenki *26 maja – Dzień Matki*.
2. Odtwarzacz oraz nagranie (magnetofonowe lub CD) piosenki *26 maja – Dzień Matki*.
3. Teksty przykładowych krótkich życzeń z okazji Dnia Matki.
4. Rysunki przedstawiające typowe czynności domowe wraz z podpisami.
5. Papier i kredki (ewentualnie farby) do namalowania laurki.

E. Scenariusz lekcji:

I. Faza wstępna – wprowadzenie do zajęć

1. Nauczyciel zapoznaje dzieci ze specyfiką obchodów Dnia Matki w Polsce (podaje datę, wspomina o wręczaniu laurek, skromnych prezentów, recytowaniu wierszyków, śpiewaniu piosenek itp.).

2. Nauczyciel zadaje pytania: Czy w Waszych krajach jest Dzień Matki? Kiedy i jak się go obchodzi?

II. Właściwa część lekcji

1. Nauczyciel rozdaje dzieciom tekst wierszyka *Laurka* (*Poezja dla dzieci* 1999, s. 126), a następnie go odczytuje:

Wymaluję na laurce
czerwone serduszko,
ptaka, co ma złote pióra,
i kwiaty w dzbanuszku.
Żyj, Mamusiu moja miła,
sto lat albo dłużej!
Bądź szczęśliwa i wesoła,
zdrowie niech Ci służy.

2. Ćwiczenia w czytaniu. Uczniowie czytają na głos powyższy tekst – najpierw indywidualnie, potem cała grupa razem.
3. Nauczyciel zadaje pytanie sprawdzające zrozumienie tekstu i jednocześnie kształcące sprawność mówienia: Co jest namalowane na laurce? Uczniowie odpowiadają.
4. Dzieci malują laurkę podobną do tej z wierszyka. Ma ona być ilustracją drugiego, trzeciego i czwartego wersu, a więc powinna zawierać *czerwone serduszko, ptaka, co ma złote pióra, i kwiaty w dzbanuszku.*
5. Nauczyciel zwraca uwagę na to, że druga połowa utworu to życzenia skierowane do mamy.
6. Uczniowie otrzymują materiały przedstawiające kolorowe laurki, a na nich życzenia z okazji Dnia Matki. W materiałach znajdują się również życzenia pochodzące z wierszyka (punkt e) i f)):
   a) Kochanej Mamusi dużo zdrowia życzy Marta.
   b) Sto lat i dużo uśmiechu życzy Mamusi Hania.
   c) Z okazji Dnia Matki dużo zdrowia, szczęścia i pociechy z dzieci życzą Rafał i Marcin.
   d) Najlepsze życzenia z okazji Dnia Matki składa Karol.
   e) Żyj, Mamusiu, sto lata! Agatka.
   f) Mamusiu, bądź szczęśliwa i wesoła – Piotrek.
7. Każde dziecko na namalowanej wcześniej laurce pisze życzenia dla swojej mamy.
8. Co robi w domu mama? Nauczyciel prezentuje rysunki i podpisy: gotuje obiad, piecze ciasto, zmywa naczynia, odkurza, myje okna, pierze, prasuje, robi zakupy.
9. Pantomima: Co robi w domu twoja mama? Zabawa w parach: jedno dziecko pokazuje wybraną przez siebie (lub wskazaną przez nauczyciela) czynność, drugie – odgaduje jej nazwę. Po wykonaniu ćwiczenia, dzieci zamieniają się rolami.

10. Nauczyciel dwukrotnie odczytuje lub odtwarza piosenkę Marii Szypowskiej, *26 maja – Dzień Matki* (*Poezja dla dzieci* 1999, s. 128–129). Uczniowie wpisują w miejsce luk odpowiednie wyrazy.

Kochana mamo, jak będę duży,
to ci przywiozę ..... (1) *z podróży,*
słonia, żyrafę oraz krokodyla
– by ci na co dzień życie umilał.
Kochana mamo, jak będę duży,
to ci przywiozę małpeczkę z podróży.
..... (2) *ogonkiem to zwinne zwierzę*
będzie za ciebie zmywać talerze.
Kochana mamo, jak będę duży,
to ci przywiozę wielbłąda z podróży.
Na jego garbie ..... (3) *siądziesz,*
żeby do pracy mknąć na wielbłądzie.
Kochana mamo, jak będę duży,
to ci przywiozę tłum zwierząt z podróży.
Niech wszystkie ze mną ..... (4) *to samo,*
że bardzo ciebie kochamy, mamo!

Klucz: 1. tygrysa, 2. długim, 3. wygodnie, 4. mówią

11. Nauczyciel zadaje pytanie: Jakie zwierzęta przywiezie mamie syn z podróży? Co ty chcesz podarować mamie? Odpowiadając, dzieci używają biernika.
12. Nauka śpiewania powyższego tekstu (jeśli nauczyciel posiada nagranie lub zna melodię piosenki).

III. Zadanie domowe: Proszę napisać, co robi w domu twoja mama?

W przedstawionych scenariuszach treść prawie całej lekcji wypełniają teksty literackie, ale mogą się one pojawić wyłącznie w wybranej części zajęć, np. jako materiał wprowadzający lub podsumowujący temat. Oto katalog wierszyków i piosenek, które można wykorzystać na zajęciach poświęconych problemom: leksykalnym, gramatycznym oraz związanym z wiedzą o Polsce (jej kulturze i obyczajach).

KATALOG WIERSZY, PIOSENEK, ZAGADEK I RYMOWANEK DO WYKORZYSTANIA NA ZAJĘCIACH JPJO[9]

I. Problemy leksykalne

1. Nazwy warzyw: J. Tuwim, *Warzywa*[10], J. Brzechwa, *Na straganie*.

[9] Jest to jedynie propozycja wykorzystania kilkudziesięciu tekstów dla uczniów w młodszym wieku szkolnym rozpoczynających naukę jpjo, a nie kompletny wykaz wszelkich wierszyków, piosenek, zagadek i rymowanek przydatnych na zajęciach lektoratowych.

[10] Wierszyki i piosenki nieprzytaczane w tym artykule można znaleźć w: *Poezja dla dzieci* (1999).

2. Nazwy warzyw: zagadka. Jaka to głowa, / duża lub mała, / z zielonych liści składa się cała? (*Zbiór przysłów i zagadek...*, 1995, s. 55).
3. Nazwy zawodów: Julian Tuwim, *Wszyscy dla wszystkich.*
4. Pogoda: E. Zechenter-Spławińska, *Kłótnia* (Minczakiewicz 2005, s. 54).
   Kłóciły się raz chmurki dwie; / Czy ma być grad? Czy ma być deszcz?
   Usłyszał wiatr tę kłótnię chmur / I przegnał je za siedem gór!
   Już słońce świeci. Już ciepło jest! / Choć miał być grad! Choć miał być deszcz!
5. Zwierzęta: *Co to było?* (Minczakiewicz 2005, s. 54).
6. Przybory szkolne i zabawki: Ludwik Jerzy Kern, *Piłka.*
7. Przybory szkolne: wierszyk-zagadka; *A może nawet ją znasz?* (Minczakiewicz 2005, s. 65).
   W każdej mieszka klasie, / czarne ma oblicze. / Na niej często piszę, / rysuję lub liczę!
8. Nazwy przedmiotów związanych z higieną: J. Brzechwa: *Brudas, Grzebień i szczotka.*
9. Postacie z bajek: piosenka: „Hej ho, hej ho, do pracy by się szło, hej ho, hej ho, hej ho, hej ho, hej ho, hej ho." Kto tak śpiewał? Zaśpiewaj i ty!
10. Kolory: rymowanka: A: Grasz w zielone? B: Gram. A: Masz zielone? B: Mam. itp. z innymi kolorami.
11. Jedzenie, posiłki (i ćwiczenia fonetyczne – głoski *l, j*): *Kolacja* (Krupa 2005, s. 33).
    Na kolację dziś w niedzielę, / smakołyków będzie wiele.
    Są tu kluski z jagodami, / naleśniki z jabłuszkami,
    Jajka, chleb, sok malinowy, / no i placek jeżynowy.
12. Nazwy mebli lub ubrania: zagadka:
    Co to jest? Ma drzwi jak do mieszkania, / ale mieszkają w niej ubrania (*Zbiór przysłów i zagadek...*, 1995, s. 85).
13. Sklep: Anna Kamieńska, *Zabawa w sklep*:
    – Czy są jabłka w tym sklepiku?
    – Jabłka? Jabłek jest bez liku!
    – A czy są w tym sklepie gruszki?
    – Gruszki? Wielkie jak poduszki!
    – A czy jest tu chlebek świeży?
    – Tak, na półce chlebek leży.
    – Czy drogie są krokodyle?
    – Bardzo tanie. Zważyć? Ile?
14. Lekarz, choroby: J. Brzechwa: *Katar* i *Żaba.*
15. Alfabet: J. Tuwim, *Abecadło* i Janina Gillowa, *Abecadło.*
16. Jesień (i ćwiczenia fonetyczne – głoska *j*): *Jesienna bajka* (Krupa 2005, s. 32).

Idzie jesień, / aj, aj, aj, / kolorowy cały kraj. / Jarzębina, / je, je, je / w koraliki stroi się.
Czujny pająk, / oj, oj, oj, / w pajęczynę muchę wziął. / Babcia Józia, / uj, uj, uj, / ma już jabłek cały słój. / Taka jest jesienna bajka / którą wymyśliła Majka.

17. Zima: piosenka *Śnieg pada*:
Śnieg pada, śnieg pada, / Cieszą się dzieci,
Tu płatek, tam płatek, / Dużo ich leci (x 2).
Będziemy, będziemy / Lepić bałwana
I rzucać śnieżkami, / Ej, dana dana (x 2).
18. Zima: wierszyk *Wszystko białe* (Minczakiewicz 2005, s. 125):
Biały jest serek, / białe jest mleczko. / Białe są zęby / myte szczoteczką.
Białe są krzewy, / białe są drzewa, / kiedy śnieg biały / drogi zawiewa.
19. Wiosna: Z. Nowacka:
Pada deszcz wiosenny / ciepły, cichy i senny:
plum, plum, plum, plum, / plum, plum, plum (Podolska 1983, s. 86).
20. Dni tygodnia: J. Brzechwa, *Tydzień* i *Michałek*.

II. Tematy związane z wiedzą o Polsce (święta, obyczaje)

1. Imieniny, urodziny: piosenka *Sto lat*.
2. Boże Narodzenie: kolęda *Lulajże, Jezuniu*.
3. Wierszyki o Dniu Babci: Hanna Łochocka, *Dla babci*:
Kalendarz / ma kartek wiele:
czarne – na co dzień, / czerwone – w niedzielę.
Zrywam dzisiaj kartkę. / Znowu zwykła strona!
Lepsza na Dzień Babci / byłaby zielona,
albo żółta, słoneczna, / pachnąca jak róża...
Zrobię ci kalendarz, Babciu, / kiedy będę duża!
4. Wielkanoc: *Pisanki* (Podolska 1983, s. 1114):
Leżą już na stole / Jajka malowane. / Ozdobione wzorkiem, / farbą nakrapiane.
Pisanki, kraszanki / Jajka malowane. / Nie ma Wielkanocy / bez barwnych pisanek.
5. Dzień Matki: *Laurka*.
6. Dzień Matki: piosenka *Kochana mamo, jak będę duży*.
7. Wakacje: Czesław Janczarski, *Jedziemy na wakacje*:
Jedziemy na wakacje / do lasu, nad wodę. / Prosimy, ciebie, słonko / o piękną pogodę.
Jedziemy na wakacje / nad morze, na plażę. / Kolorowe muszelki / przynieś falo w darze.
Jedziemy na wakacje / w te góry wysokie. / Nie chowajcie się szczyty, / Za mgłą, / za obłokiem.
8. Symbole Polski: zagadka:
W górach mieszka wielki ptak, / to Polski znak. / Zobaczysz go kiedyś może. / To jest ... (*Zbiór przysłów i zagadek...*, 1995, s. 67).

9. Mapa Polski: J. Brzechwa: *Siedmiomilowe buty* i *Globus*.

III. Problemy gramatyczne

1. Zdrobnienia – *Wlazł kotek ma płotek*.
2. Fonetyka: *Trąbka Piotra* (Krupa 2005, s. 27).
   Piotrek trąbkę ma, / trąbi: tra, tra, tra. / Siostra krzyczy: nie! / Piotrek: tre, tre, tre.
   Piotra bawi to, / trąbi: tro, tro, tro. / Try, tra, tro, tre, tro, tra, / to zabawa na sto dwa.
3. Zdrobnienia lub przyimki: *Pary* ((Minczakiewicz 2005, s. 106); (wierszyk i obrazek):
   Szklanka na spodeczku/ przy talerzu łyżka,
   balonik dla Anki, / a dla kotka myszka. / Korale dla Celi, / a kwiatki do dzbanka.
   Laleczka dla Zosi, / a auto dla Janka! / połącz w pary / te przedmioty.
   Pewnie ci się uda! / Kreskę machnąć / na papierze / to nie żadne cuda!
4. Przyimki: J. Brzechwa, *Okulary*.
5. Biernik liczby pojedynczej rzeczowników i przymiotników: *Mam chusteczkę haftowaną*.
6. Czas przeszły: J. Brzechwa, *Leń*.
7. Liczebniki: Danuta Wawiłow, *Dziwny pies*.
8. Liczebniki: piosenka *Sto lat*.
9. Konstrukcja pytania: J. Brzechwa, *Pytalski*.
10. Zegar: *Stary niedźwiedź mocno śpi*.

Wiele z zaproponowanych tekstów może być wykorzystywanych na różnych zajęciach dotyczących rozmaitych zagadnień, np. *Mam chusteczkę haftowaną* uatrakcyjnia lekcję dotyczącą biernika i czasu teraźniejszego.

Stopień trudności niektórych tekstów jest wyższy niż poziom znajomości języka, dlatego nie należy wymagać od dzieci rozumienia całości, ale skupić się jedynie na słownictwie lub konstrukcji gramatycznej dotyczących omawianego problemu. Na przykład na jednej z pierwszych lekcji wprowadza się liczebniki. Zaproponowany wówczas tekst Danuty Wawiłow *Dziwny pies* może być za trudny. W związku z tym nie należy wymagać od uczniów czytania całości, lecz tylko tych fragmentów, w których występują liczebniki. Tekst można wykorzystać na dwa sposoby. Po pierwsze: nauczyciel odczytuje uczniom wierszyk Danuty Wawiłow *Dziwny pies*. Uczniowie powinni klasnąć w ręce, kiedy usłyszą liczebnik. Po drugie: czytanie z podziałem na role. Uczeń czyta liczebniki, nauczyciel zaś – pozostały tekst. Dzieciom w młodszym wieku szkolnym sprawia satysfakcję samo czytanie czy recytowanie rytmicznych tekstów, a celem zajęć nie jest dokładne zrozumienie treści całości tekstu ani objaśnienie wszystkich struktur gramatycznych. Lektor może jednak powracać do zaproponowanych wcześniej utworów na wyższych poziomach nauki języka i wówczas zwracać uwagę na nowe, nieomówione wcześniej zagadnienia.

PODSUMOWANIE

Techniki zabawowe wykorzystywane na zajęciach jpjo nie tylko uatrakcyjniają lekcję ze względu na nastrój, jaki wywołują, ale także sprzyjają efektywności nauki, do której przyczynia się maksymalne stosowanie języka obcego i działanie poprzez różne kanały sensoryczne. Ponadto wiele omawianych tekstów stanowi doskonały przykład użycia słownictwa czy form gramatycznych omawianych na zajęciach, a także sprzyja ćwiczeniu rozmaitych sytuacji komunikacyjnych. Śpiewanie i recytowanie z powodzeniem mogą być wykorzystywane we wszystkich fazach lekcji: wprowadzającej, właściwej i utrwalającej. Należy jednak pamiętać, że zainteresowanie piosenkami i wierszykami „spada wraz z rozwojem kognitywnym dzieci. Dlatego już od trzeciej klasy szkoły podstawowej (czyli mniej więcej od 10. roku życia – M. D.-K.) nie należy zbytnio forsować tego typu zajęć" (Iluk 2002, s. 102).

BIBLIOGRAFIA

Iluk J., 2002, *Jak uczyć małe dzieci języków obcych?*, Katowice.

Krupa D., 2005, *Rymowanki utrwalanki*, Kraków.

Krupa Z., 1999, *Nauczanie języka polskiego jako obcego dzieci (6–10 lat) i młodzieży (10–14 lat) w okręgu Nord-Pas-de-Calais w północnej Francji*, [w:] M. T. Michałowska (red.), *Problemy edukacji lingwistycznej*, Katowice.

Markowski G., 2001, *Funkcje stymulujące technik zabawowych w procesie akwizycji języków obcych dzieci na przykładzie języka francuskiego*, [w:] J. Arabski (red.), *Teoria i praktyka dydaktyki języków obcych dzieci w młodszym wieku szkolnym*, Katowice.

Minczakiewicz E. M., 2005, *Rysowane wierszyki i zagadki*, Kraków.

Podolska B., 1983, *Bawiło się lato z wiosną*, Warszawa.

Poezja dla dzieci. Antologia form i tematów, 1999, opracował R. Waksmund, Wrocław.

Rysowane wierszyki, 2002, wybór i opracowanie E. M. Skorek, Kraków.

Seretny A., 2006, *A co to takiego? Obrazkowy słownik języka polskiego*, Kraków.

Siek-Piskozub T., 1995, *Gry, zabawy i symulacje w procesie glottodydaktycznym*, Poznań.

Siek-Piskozub T., 2001, *Uczyć się bawiąc. Strategia ludyczna na lekcji języka obcego*, Warszawa.

Zbiór przysłów i zagadek dla dzieci, 1995, wybór M. Przybysz-Piwko, Warszawa.